

Tilannetietoisuuden ja päätöksentekotaitojen kehittäminen hoitotyössä simulaatio-opetuksen keinoin

3.5.2024

Sain kutsun osallistua Tampereen yliopiston dosenttipäivään ja pitää tilaisuudessa puheen jostakin keskeisestä hoitotieteen tutkimuksen alaan kuuluvasta aiheesta. Halusin valita aiheen, jonka kehittäminen on tärkeää ja ajankohtaista tällä hetkellä. Puheeni aiheena oli tilannetietoisuuden ja päätöksentekotaitojen kehittäminen hoitotyössä simulaatio-opetuksen keinoin.

Tilannetietoisuus ja tunneälytaidot

Kliiniselle hoitotyölle on tyypillistä, että jokainen potilaan kohtaaminen on ainutkertainen ja yksilöllinen tilanne, jonka optimaaliseen onnistumiseen vaikuttavat olennaisesti sairaanhoitajan tilannetietoisuus- ja tunneälytaidot. Tilannetietoisuus edellyttää sosiaalista älykkyyttä, tietoisuutta toisten ihmisten tunteista ja oikeanlaista reagointia toisten ihmisten erilaisiin tunnetiloihin. Se edellyttää empatiaa, kykyä asettua toisen ihmisen asemaan ja taitoa havaita myös sanattomia viestejä. Laadukkaalle kohtaamiselle hoitotyössä on keskeistä toisten tarpeista välittäminen ja niistä huolehtiminen sekä keskittynyt ja läsnäoleva kuunteleminen.

Sairaanhoitajan eettinen selkäranka on yhteydessä hänen empatiakykyynsä. Kun hän joutuu tilanteeseen, jossa on ratkottava vaikea moraalinen ongelma, hänen taitonsa asettua muiden osapuolten asemaan, kokemuksiin ja tunteisiin vaikuttaa hänen omiin ratkaisuihinsa. Sairaanhoitajan hyvä tilannetietoisuus ja aito

potilaan kohtaaminen antavat potilaalle kokemuksen ajallaan autetuksi tulemisesta myös eettisesti haastavassa tilanteessa.

Tilannetietoisuus ja päätöksentekotaidot

Tilannetietoisuus voidaan määritellä yksilön tai tiimin tietona siitä, mitä ympärillä tapahtuu kullakin hetkellä, ja siitä seuraavana ennakointina ja päättelynä, miten jatkossa olisi parasta toimia (Endsley, 1995). Tilannetietoisuutta on tärkeää tarkastella hoitotieteen näkökulmasta muun muassa laadukkaan hoitotyön edellytyksenä. Sitä voidaan kuvata myös potilasturvallisuuden ja henkilökunnan työturvallisuuden näkökulmasta.

Tilannetietoisuusosaamista tarvitaan jokaisen potilaan tilan arvioimisessa. Tällöin sitä voidaan kuvata hoitotyön taitona ja kompetenssina. Tilannetietoisuuden kompetenssiosaaminen sisältää myös organisaation turvallisuustekijöiden ja tiimin toimintamahdollisuuksien tunnistamisen sekä optimaalisten toimintaprosessien organisoimisen käytettävissä olevin resurssein.

Tilannetietoisuutta ja päätöksentekotaitoja tarvitaan erityisesti kriittisesti sairaan potilaan hoitotyössä, jossa potilaan tila voi muuttua nopeasti ja arvaamatta. Tällöin tarvitaan nopeaa tilanteen tunnistamista ja arviointia sekä muiden tilanteeseen osallistuvien ajan tasalla pitämistä. Tilanteen arvioinnin ja päätöksenteon kautta tilannetietoisuus on yhteydessä taitavaan johtamiseen ja selkeään vuorovaikutukseen. Se sisältää myös optimaalisen tehtävien jakamisen tiimin jäsenille heidän osaamisensa mukaan potilas- ja työturvallisuuden edistämiseksi. Vastaavasti heikko tilannetietoisuus on uhka potilaan saaman hoidon turvallisuudelle. Se on myös useimpien lähetä piti- ja riskitilanteiden taustalla.

Tilannetietoisuutta ja empaattista eläytymistä potilaan asemaan tarvitaan myös tilanteessa, joissa potilas on juuri saanut vakavan sairauden diagnoosin. Tilannetietoisuus mahdollistaa potilaan myötätuntoisen tukemisen. Hyvää tilannetietoisuutta tarvitaan myös tilanteessa, jossa on tarpeen tukea ja lohduttaa menehtyneen potilaan läheisiä.

Eri ikäisten potilaiden kohtaaminen ja ohjaaminen edellyttävät myös vahvaa tilannetietoisuutta. On tärkeää tunnistaa, millaisia sanoja missäkin tilanteessa on viisainta käyttää. Yhteisen, jaetun tilannetietoisuuden edistämiseksi sairaanhoitajan ja potilaan välillä on tärkeää välttää ammattikieltä ja vaikeita latinankielisiä termejä. Tilannetietoisuus mahdollistaakin ohjauksen toteuttamisen potilaan lähtökohdat huomioiden. Se auttaa myös tiedostamaan, minkä verran ohjausta voi antaa kerralla. Lisäksi se mahdollistaa potilaan terveyden lukutaidon tason tunnistamisen, jolloin sairaanhoitaja voi ohjata potilasta optimaalisten tiedonlähteiden äärelle. Sairaanhoitajalla on merkittävä rooli potilaan yksilöllisen terveyden lukutaidon ja omahoitovalmiuksien vahvistajana.

Tilannetietoisuutta ja päätöksentekotaitoja

simulaatio-opetuksen keinoin

Ghaderin ym. (2023) mukaan terveydenhuollon ammattilaisten tilannetietoisuuden arviointi ja kehittäminen on tärkeää. Tilannetietoisuuden mittaamiseksi ja arvioimiseksi ei ole vielä olemassa yhtään ylivertaista psykometristä menetelmää. Simulaatio-opetus on kuitenkin todettu erinomaiseksi pedagogiseksi menetelmäksi ei-teknisten taitojen opettamiseen hoitotyön ja lääketieteen opiskelijoille (von Wendt & Niemi-Murola, 2018, Walshe ym. 2019). Simulaatio-opetuksen keinoin voidaan edistää tilannetietoisuus-, vuorovaikutus-, ongelmanratkaisu-, päätöksenteko- ja ennakointitaitoja, joilla voidaan parantaa hoitotyön potilasturvallisuutta (Gordon, Darbyshire & Baker, 2014). Gaban (2004) mukaan simulaatio-opetus mahdollistaa valmistautumisen harvinaisiin hoitotyön tilanteisiin, millä on merkitystä paremman osaamisen ja turvallisemman toiminnan edistämiseksi erityisesti kriittisesti sairaan potilaan hoitotyön tilanteissa.

Tilannetietoisuuteen sisältyy myös eettinen tietoisuus, joka on yksi korkealaatuisen hoitotyön tunnusmerkeistä. Tilannetietoisuutta ja päätöksentekotaitoja hoitotyössä voidaan kehittää sekä perinteisen full scale -simulaatio-opetuksen että myös virtuaalisten simulaatioiden menetelmin. Olennaista on rakentaa mahdollisimman autenttisia tilanteita, joiden myötä voidaan edistää hoitotyön opiskelijoiden ongelmanratkaisu- ja päätöksentekotaitoja.

Mari Salminen-Tuomaala
TtT, dosentti, yliopettaja, Kliininen asiantuntijuus
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

mari.salminen-tuomaala@app-staging.seamk.hion.dev

Lähteet

Endsley, M. (1995). Measurement of situation awareness in dynamic systems. Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society 37, 65–84. doi: 10.1518/001872095779049499

Gaba, D.M. (2004). The future vision of simulation in health care. BMJ Quality and Safety, 13(Suppl 1), i2–i10. https://doi.org/10.1136/qshc.2004.009878

Ghader, C., Esmaeli, R., Ebadi, A., & Reza Amiri, M. (2023). Measuring situation awareness in health care providers: a systematic review of measurement properties using COSMIN methodology. BMC Systematic Reviews 12(60), 1-15. https://doi.org/10.1186/s13643-023-02220-6

Gordon, M., Darbyshire, D., & Baker, P. (2012). Non-technical skills training to enhance patient safety: a systematic review. Medical Education 46(11), 1042–1054. doi: 10.1111/j.1365-2923.2012.04343.x.

von Wendt, C.E.A., & Niemi-Murola, L. (2018). Simulation in interprofessional clinical education: exploring validated nontechnical skills measurement tools. Simulation in Healthcare: Journal of the Society for Simulation in Healthcare 13(2), 131-138. doi: 10.1097/SIH.0000000000000261.

Walshe, N.C., Crowley, C.M., O'Brien, S., Browne, J.P., & Hegarty, J.M. (2019). Educational Interventions to

Enhance Situation Awareness: A Systematic Review and Meta-Analysis. Simulation in healthcare: Journal of the Society for Medical Simulation 14 (6), 398-408. doi: 10.1097/SIH.0000000000000376.